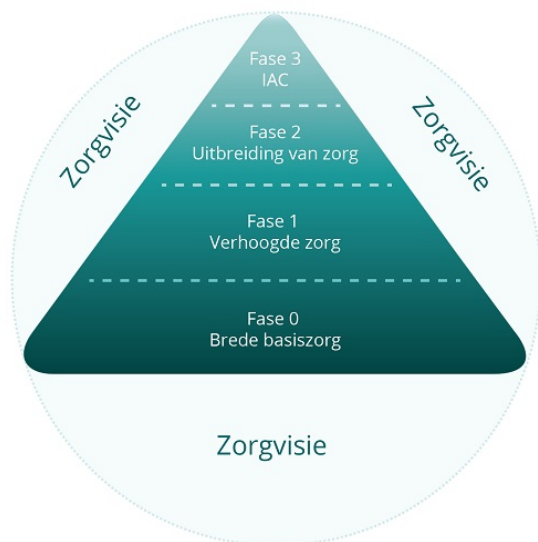

Stappenplan – (Stroomschema Zorg), van vraag naar antwoord ... !

Het stappenplan/stroomschema zorg volgt het zorgcontinuüm met aandacht voor de rol van:

- kinderen en jongeren,
- ouders,
- scholen gewoon en buitengewoon onderwijs,
- ondersteuningsnetwerken,
- CLB en
- pedagogische begeleiding.

We zien in de realiteit dat de fasering niet kan/mag gezien worden als een vast systeem. Vanuit elke actie van PB, CLB, ONW, school voor BuO of gewoon onderwijs kan de werking fluctueren tussen de verschillende fases.

ONW / BuO-School / CLB / Ped. Begeleiding

Fase / Rol School vr Gew. Onderw.	Rol pedagogische begeleiding	Rol CLB	Rol ondersteuningsnetwerken / BuO
<p>Fase 0 – brede basiszorg</p> <p><i>Fase in het zorgcontinuüm waarbij de school vanuit een visie op zorg de ontwikkeling van alle leerlingen stimuleert en problemen tracht te voorkomen door een krachtige leeromgeving te bieden, de leerlingen systematisch op te volgen en actief te werken aan het verminderen van risicofactoren en aan het versterken van beschermende factoren.</i></p>	<p>De pedagogische begeleidingsdienst ondersteunt op vraag leraren pedagogisch – (vak)didactisch in kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen.</p> <p>Hij ondersteunt scholen bij de uitbouw van professioneel intern overleg inzake zorgbeleid.</p> <p>Hij ondersteunt scholen bij de uitbouw van een zorgbeleid vanuit de kenmerken van het beleidsvoerend vermogen.</p> <p>Hij coacht scholen en leraren, zorgcoördinatoren, ... bij de ontwikkeling van een krachtige leeromgeving voor alle leerlingen en bij het uitwerken van maatregelen om te stimuleren, te differentiëren en te remediëren.</p> <p>Hij ondersteunt scholen, leraren, ... bij het omgaan met verschillen en bij het uittekenen van een gelijke kansenbeleid.</p> <p>Hij ondersteunt de scholen en leraren in het communiceren met ouders.</p>	<p>Het CLB gaat – op basis van analyse van bevindingen over leerlingen en hun concrete problemen, zijn kennis van werkzame (evidence based) methodieken en materialen en zijn kennis van het welzijns- en gezondheidsnetwerk – in gesprek met de school en doet voorstellen die het zorgbeleid en de brede basiszorg van de school kunnen optimaliseren.</p> <p>De concrete uitwerking ervan gebeurt door de school, waar nodig ondersteund door de PBD en CLB.</p> <p>Het CLB heeft hier een signaalfunctie.</p>	
<div style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 10px; border: 1px solid #4F7942;"> <ul style="list-style-type: none"> → <i>Het schoolnabije CLB-team onthaalt alle zorgvragen van leerkrachten en schoolteam</i> → <i>Bij leerlinggerichte vragen, zoekt CLB samen met het schoolteam naar oplossingen.</i> <p>Methodiek van het CLB = consultatieve leerlingbegeleiding.</p> <ul style="list-style-type: none"> → <i>Bij zorgvragen met duidelijke implicaties voor het beleidsvoerend vermogen van de school, wordt de PB om ondersteuning gevraagd.</i> </div> 			
<p>Fase 1 – verhoogde zorg</p> <p><i>Fase in het zorgcontinuüm waarbij de school extra zorg voorziet onder de vorm van continuering van remediërende, differentiërende maatregelen en uitwerken</i></p>	<p>De pedagogische begeleidingsdienst ondersteunt het schoolteam om zich te richten op leerlingen of groepen met specifieke onderwijsbehoeften binnen de reguliere werking en binnen het gemeenschappelijk curriculum.</p>	<p>Het CLB ondersteunt de leerkracht en het team in het bieden van verhoogde zorg aan leerlingen met specifieke noden. Het kan gaan om het bespreken, opvolgen en evalueren van lopende maatregelen die de school neemt, of het samen uitwerken van nieuwe maatregelen die een antwoord</p>	

Fase / Rol School vr Gew. Onderw.	Rol pedagogische begeleiding	Rol CLB	Rol ondersteuningsnetwerken / BuO
<p>van compenserende of dispenserende maatregelen, afgestemd op de specifieke onderwijsbehoeften van bepaalde leerlingen, en voorafgaand aan de fase van uitbreiding van zorg.</p>	<p>Hij ondersteunt leraren bij het uitwerken van maatregelen om te compenseren en te dispensereren. Hij reikt scholen een nascholingsaanbod aan in het omgaan met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.</p>	<p>moeten bieden op de hulpvraag van de leerling. Het CLB werkt in deze fase niet rechtstreeks met de leerling, maar indirect via het coachen van de leerkracht en het team.</p>	
<p>→ Bij vragen die het reguliere zorgaanbod van de school (dreigen te) overstijgen, doet het CLB in samenspraak met de school aan de leerling en/of de ouders een aanbod voor individuele leerlingbegeleiding waarbij een handelingsgericht diagnostisch traject zal starten (Fase 2).</p> 			
<p>Fase 2 – uitbreiding van zorg</p> <p><i>Fase in het zorgcontinuüm waarbij de school de maatregelen uit de fase van verhoogde zorg onverkort verderzet en het CLB een proces van handelingsgerichte diagnostiek opstart. Het CLB richt zich daarbij op een uitgebreide analyse van de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling en op de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht(en) en ouders met het oog op het formuleren van adviezen voor het optimaliseren van het proces van afstemming van het onderwijs- en opvoedingsaanbod op de zorgvraag van de leerling. Het CLB bepaalt in samenspraak met de school en de ouders welke bijkomende inzet van middelen, hulp of expertise, hetzij ten aanzien van de school of de leerling, al dan niet in zijn context, wenselijk is alsook de omvang en de duur daarvan.</i></p>	<p>De pedagogische begeleidingsdienst ondersteunt het beleidsvoerend vermogen van de scholen in samenwerking met CLB en eventuele ondersteuners, vanuit gedeelde verantwoordelijkheid en met aandacht voor ieders eigen opdracht en verantwoordelijkheid. PB ondersteunt scholen bij het borgen of bijsturen van het eigen zorgbeleid (school behoudt immers regie van de zorg).</p>	<p>Samen met de leerkracht en het schoolteam, en in overleg met de leerling en de ouders maakt het leerlingnabije (trajectteam) CLB-team een grondige analyse van de onderwijsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht en de ouders.</p> <p><u>Vaak</u> gebeurt dit aan de hand van een <u>handelingsgericht diagnostisch traject</u>, onder regie van het CLB. Het einddoel is een handelingsgericht advies over de gewenste ondersteuning, waar alle betrokkenen achter kunnen staan.</p> <p>Het CLB biedt <u>waar nodig en waar mogelijk kortdurende individuele begeleiding</u> aan de leerling (en zijn ouders) met een hulpvraag. De focus ligt daarbij op het samen met de leerling zoeken naar antwoorden en oplossingen voor de problematische situatie, zodat de leerling sterker wordt en terug op eigen kracht verder kan.</p>	<p>Indien de specifieke onderwijsbehoeften van een leerling het reguliere zorgaanbod van de school (dreigen te) overstijgen, kan de school een beroep doen op het ONW / School BuO in overleg met ouders en CLB, ivf leerlinggerichte en/of leerkrachtgerichte / teamgerichte ondersteuning, om hen te versterken in hun onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.</p> <p>Voor deze leerlingen maakt het CLB een (gemotiveerd) verslag conform de criteria gesteld in het M-decreet. De ouders en de leerling worden uitdrukkelijk betrokken in het vervolgtraject van school, ONW en CLB.</p> <p>Het traject met het CLB wordt in principe afgesloten bij het adviesgesprek aan de ouders, tenzij afgesproken wordt dat het CLB ook aanwezig is op de opstartvergadering. Nadien kan altijd een nieuwe vraag gesteld worden aan het CLB.</p> <p>De hulp van het ONW kan ingeroepen worden door scholen voor</p>

Fase / Rol School vr Gew. Onderw.	Rol pedagogische begeleiding	Rol CLB	Rol ondersteuningsnetwerken / BuO
		<p>Ondersteuning kan gegeven worden door het zorgteam van de school. De vraag kan gesteld worden aan het ON naar specifieke ondersteuning. Deze opties dienen zorgvuldig overwogen te worden.</p> <p>Als er een schoolwijziging is (bv overstap KO naar LO of van LO naar SO) dan delen de ouders aan de nieuwe school mee dat ondersteuning gewenst is vanuit een ON en ze informeren de oorspronkelijke school / CLB van hun inschrijving.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen met een verslag of gemotiveerd verslag type BA, 3, 7STOS of 9 - Voor leerlingen met een verslag of gemotiveerd verslag type 2, 4, 6 en 7aud kan de school rechtstreeks een BuO school van het betreffende type inschakelen of zich tot het ON wenden. <p>~~Voor leerlingen met gedrags- of emotionele problemen die niet beschikken over een (gemotiveerd) verslag. Bij deze leerlingen werd door het CLB in zorgfase 2 een handelingsgericht diagnostisch traject afgerond en de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften zijn geformuleerd en vastgelegd in een multidisciplinaire leerlingenbespreking en advies: de leerling heeft onderwijsbehoeften die de expertise van het ONW vereisen, bovenop de volgehouden ReDiCoDis maatregelen van de school.~~</p>
<p>Fase 3 IAC</p> <p><i>Fase waarin kinderen beschikken over een verslag cf criteria types in BuO, en recht hebben op een Individueel Aangepast Curriculum in gewoon onderwijs of toegang tot het buitengewoon onderwijs.</i></p> <p><i>IAC is een curriculum waarbij leerdoelen op maat van de leerling met een verslag voor toegang tot buitengewoon onderwijs worden geformuleerd. De leerdoelen op maat van de leerling worden gekozen door de klassenraad in afstemming met de ouders, waar mogelijk de leerling, de CLB-medewerker en in voorkomend geval externe ondersteuners, vertrekkende van de ontwikkelingsdoelen en de leerdoelen die het bereiken van de eindtermen beogen. Dit curriculum kan, indien dit noodzakelijk is voor de leerling, ook gebaseerd worden op de ontwikkelingsdoelen van het buitengewoon onderwijs. Het</i></p>	<p>De pedagogische begeleiding ondersteunt scholen bij het uittekenen van een beleid rond een zorgzame overstap naar een individueel aangepast curriculum. Hij ondersteunt scholen gewoon onderwijs bij de afweging van de vraag van leerlingen om studievoortgang te maken op basis van een individueel aangepast curriculum.</p>	<p>Wanneer in de adviesfase van het HGD-traject blijkt dat de aanpassingen die <u>nodig</u> zijn om een leerling binnen de school mee te nemen binnen een gemeenschappelijk curriculum ofwel <u>disproportioneel ofwel onvoldoende</u> zijn, stelt het CLB voor de leerling een verslag op dat toegang geeft tot het buitengewoon onderwijs.</p> <p>De ouders / lln kan echter ook de vraag stellen aan een school voor gewoon onderwijs om studievoortgang te maken op basis van een individueel aangepast curriculum. Ondersteuning vanuit het ON dient hier mee overwogen te worden.</p> <p>Het CLB bespreekt de verschillende mogelijkheden met de leerling en zijn ouders, en begeleidt hen in het kiezen van een gepaste school.</p>	<p>De school stelt de hulpvraag aan het ONW.</p> <p></p> <p>Na dispatching van de vraag volgt de vraagverheldering (opstartvergadering) door ONW / school BuO, ifv het matchen van vraag en antwoord (contact met ouders, leerling, school). Het vertrekpunt is steeds het opgemaakt (G)V.</p> <p></p> <p>Prioritering – urgentie</p> <p></p>

Fase / Rol School vr Gew. Onderw.	Rol pedagogische begeleiding	Rol CLB	Rol ondersteuningsnetwerken / BuO
<p><i>curriculum wordt naargelang de studievoortgang van de leerling aangepast. Deze leerdoelen moeten worden nagestreefd en beogen de maximale ontplooiing van de leerling en een zo volwaardig mogelijke participatie aan het klas- en schoolgebeuren in de school voor gewoon onderwijs.</i></p>			<p>Koppeling van ondersteuner aan de hulpvraag.</p> <p>Communicatie / terugkoppeling over het verder verloop van de werking ONW, school BuO aan alle betrokkenen – ouders, leerlingen, leerkrachten, CLB, ...)</p> <p>De school voor gewoon onderwijs heeft hier de regie, maar de ondersteuner kan mee betrokken worden in de contacten.</p> <ul style="list-style-type: none"> ∇ Voorstel van ondersteuning (leerlinggericht versus leerkrachtteamgericht, duurtijd, frequentie, werkvorm, ...) ∇ Bespreken rol van de ouders / bekwame leerling in het vervolgtraject ∇ Inhoudelijke afspraken, evaluatiemoment – met CLB, ouders, vastleggen ∇ CLB wordt betrokken bij evaluatie bij knipperlichtmomenten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Mogelijke wijziging doelgroep of type ○ Mogelijke wijziging GC naar IAC of omgekeerd ○ Mogelijke verwijzing naar externe diensten ○ Vragen rond onderwijsloopbaan ∇ Concrete elementen <ul style="list-style-type: none"> ○ Contactgegevens uitwisselen: ONW / ondersteuner / CLB / ouders ... <p>Opstart van het begeleidingstraject</p>

Opzet stroomschema – stappenplan o.a. met info Prodia ADP 2016, PBDKO en VCLB, Scholen ondersteunen bij het werken aan een kansrijk en zorgbreed onderwijs voor alle jongeren 13-14, VCLB Kwaliteitsvol werken in werkbare en wendbare organisaties 2016, Omzendbrief Ondersteuningsmodel 2017, Voorontwerp decreet Leerlingenbegeleiding 2017, enz., Visietekst VCLB en het ondersteuningsmodel 2018.

Woordenlijst

Deze woordenlijst werd integraal (keuze van termen) overgenomen uit het document: "Rollen doorheen het zorgcontinuüm bij het traject naar / van ondersteuning" opgemaakt door de Pedagogische Begeleidingsdienst & Vrije CLB Regio Vlaams-Brabant, Brussel Hoofdstedelijk Gewest en Mechelen.

BuO: buitengewoon onderwijs

Specifieke schoolsetting met meer (paramedische) omkadering, ingedeeld volgens 8 types, waar de leerling werkt aan leerdoelen op zijn maat, die gebaseerd zijn op de ontwikkelingsdoelen van dat type buitengewoon onderwijs of op de leerplannen van het gewoon onderwijs (bijv. in OV 4).

CLB: centrum voor leerlingbegeleiding

Elke erkende school in Vlaanderen werkt samen met een centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB). Ouders, kinderen, leraren en directies kunnen er gratis terecht bij een team van artsen, verpleegkundigen, psychologen, pedagogen en maatschappelijk werkers.

Een CLB kan helpen met:

- Leren en studeren: problemen met lezen, schrijven, leren, huiswerk maken ...
- Schoolloopbaanbegeleiding: vragen bij de studiekeuze, studierichtingen, attesten en diploma's ...
- Psychische en sociale problemen: stress, faalangst, pestproblemen, grensoverschrijdend gedrag, spijbelen ...
- Preventieve gezondheidszorg: inenting, groeistoornissen, druggebruik, overgewicht, ...

Het CLB werkt vraaggestuurd: op vraag van de ouders of van de school. De tussenkomst van een CLB is niet verplicht, behalve in 2 situaties: als een leerling spijbelt, bij sommige medische onderzoeken.

GC: gemeenschappelijk curriculum

De leerling werkt aan de doelen zoals omschreven in de leerplannen van het gewoon onderwijs voor dat betreffende niveau of die specifieke studierichting

GV: gemotiveerd verslag

Het GV wordt opgesteld door het CLB (indien voldaan aan een aantal voorwaarden) en geeft toegang tot ondersteuning door het ONW met de focus op leerling, leerkracht en / of schoolteam wanneer de leerling het GC volgt in de gewone school.

HGW: handelingsgericht werken

(schoolintern, alle fases van het zorgcontinuüm) Meer info op www.handelingsgerichtwerken.be

HGD: handelingsgerichte diagnostiek

(CLB, fase 2 van het zorgcontinuüm) Meer info op www.prodiagnostiek.be

IAC: individueel aangepast curriculum

IAC is een curriculum waarbij leerdoelen op maat van de leerling met een verslag tot toegang tot buitengewoon onderwijs worden geformuleerd. De leerdoelen op maat van de leerling worden gekozen door de klassenraad in afstemming met de ouders, waar mogelijk de leerling, de CLB-medewerker en in voorkomend geval externe ondersteuners, vertrekkende van de ontwikkelingsdoelen en de leerdoelen die het bereiken van de eindtermen beogen. Dit curriculum kan, indien dit noodzakelijk is voor de leerling, ook gebaseerd worden op de ontwikkelingsdoelen van het buitengewoon onderwijs. Het curriculum wordt naargelang de studievoortgang van de leerling aangepast. Deze leerdoelen moeten worden nagestreefd en beogen de maximale ontplooiing van de leerling en een zo volwaardig mogelijke participatie aan het klas- en schoolgebeuren in de school voor gewoon onderwijs.

IJH: Integrale jeugdhulp

Jongeren en hun ouders kunnen rechtstreeks aankloppen bij tal van diensten voor begeleiding en advies. Wie nood heeft aan meer intensieve ondersteuning, kan aangemeld worden bij de toegangspoort die de geschikte hulp toewijst. Loopt de hulp vast of wordt deze niet aanvaard? Dan kan een gemandateerde voorziening (Ondersteuningscentrum Jeugdzorg of Vertrouwenscentrum Kindermishandeling) de hulpverlening mee opvolgen of nieuwe hulp opstarten. Bij een onverwachte crisis staat een netwerk van diensten klaar. Als de hulpverlening moeilijk verloopt, kunnen overleg en bemiddeling een uitweg bieden. Meer info op www.jeugdhulp.be

ONW: ondersteuningsnetwerk

Vanaf 1 september 2017 kunnen leerlingen met een (inschrijvings)verslag of gemotiveerd verslag voor ondersteuning terecht bij het ondersteuningsnetwerk waar de school voor koos. Scholen voor gewoon onderwijs bepalen, samen met het CLB en ouders, de ondersteuningsnoden. De scholen leggen hun vragen tot ondersteuning voor aan het ondersteuningsnetwerk. Scholen voor buitengewoon onderwijs staan in voor de ondersteuning van leerlingen, leerkrachten en schoolteams.

PBC: pedagogisch begeleider competentieontwikkeling

Pedagogisch begeleiders competentieontwikkeling willen scholen ondersteunen bij het organiseren van een inclusieve school. Een inclusieve school verwijst naar het recht van leerlingen om samen school te lopen. In het kader van het M-decreet is de focus van begeleiders competentieontwikkeling het ondersteunen van leerkrachten in hun basiscompetenties om tegemoet te komen aan de specifieke onderwijsbehoeften van alle leerlingen.

PBD: pedagogische begeleidingsdienst

Elke erkende school in Vlaanderen kan beroep doen op een pedagogische begeleidingsdienst (PBD). De PBD heeft 7 decretaal bepaalde opdrachten die te maken hebben met het ondersteunen en begeleiden van onderwijsinstellingen bij de realisatie van hun eigen pedagogisch project, bij het bevorderen van hun onderwijskwaliteit en de ontwikkeling tot een professioneel lerende organisatie en bij het uitwerken van aangegeven actiepunten na een doorlichting. De PBD reikt onderwijsinnovaties en aanbodgerichte nascholingsactiviteiten aan, heeft overleg met verscheidene onderwijsactoren en participeert aan de

Stappenplan "van vraag naar antwoord" - versie 2018-06-14

aansturing of opvolging van ondersteuningsinitiatieven die als doelstelling het ondersteunen van instellingen, leerkrachten of begeleiders hebben. De PBD heeft een aanbodgerichte en een vraaggestuurde werking.

OB: ondersteuningsbehoeften van leerkracht en/of schoolteam

Wat de leerkracht en/ of het schoolteam nodig heeft aan ondersteuning om de redelijke aanpassingen voor de leerling(en) daadwerkelijk te kunnen bewerkstelligen

RA: redelijke aanpassing

een concrete maatregel die de beperkende invloed van een onaangepaste leeromgeving op de participatie van een leerling met specifieke onderwijsbehoeften kan neutraliseren. Verzamelnaam voor redicodis die als redelijk of proportioneel worden beoordeeld volgens het protocol tussen de Federale Staat, 2007, artikel 2

Redicodis: Remediërende, differentiërende, compenserende, dispenserende maatregelen.

Stimulerende maatregelen worden hier ook onder gevat maar niet specifiek genoemd. De school neemt deze maatregelen in samenspraak met ouders en leerling.

SOB: specifieke onderwijsbehoefte van de leerling

UDL: universal design for learning

Het proactief ontwerpen van het curriculum (lesmateriaal, lesvorm, evaluatie, methode,...) op een manier dat deze toegankelijk is voor elke leerling, onafhankelijk van leerstijlen, noden en beperkingen. Universeel ontwerp versterkt de brede basiszorg voor alle leerlingen en is ook krachtig in de andere fasen van het zorgcontinuüm.

Meer info op [https:// www.arteveldehogeschool.be/dienstverlening/diensten-voor-scholen/universeel-ontwerp-de-klas-en-op-school](https://www.arteveldehogeschool.be/dienstverlening/diensten-voor-scholen/universeel-ontwerp-de-klas-en-op-school)

V: verslag voor toegang tot buitengewoon onderwijs

Het verslag wordt opgesteld door het CLB indien voldaan is aan een aantal voorwaarden en geeft toegang tot ondersteuning door het ONW met de focus op leerling, leerkracht en / of schoolteam wanneer de leerling een IAC volgt in de gewone school.

Ouders kunnen ook kiezen om hun kind dat een verslag kreeg, les te laten volgen in een school BuO van het type (en OV) vermeld op het verslag.